

Synpunkter från Öland; förslag till ändrade havsplaner, granskningshandling DNR 2024-001194

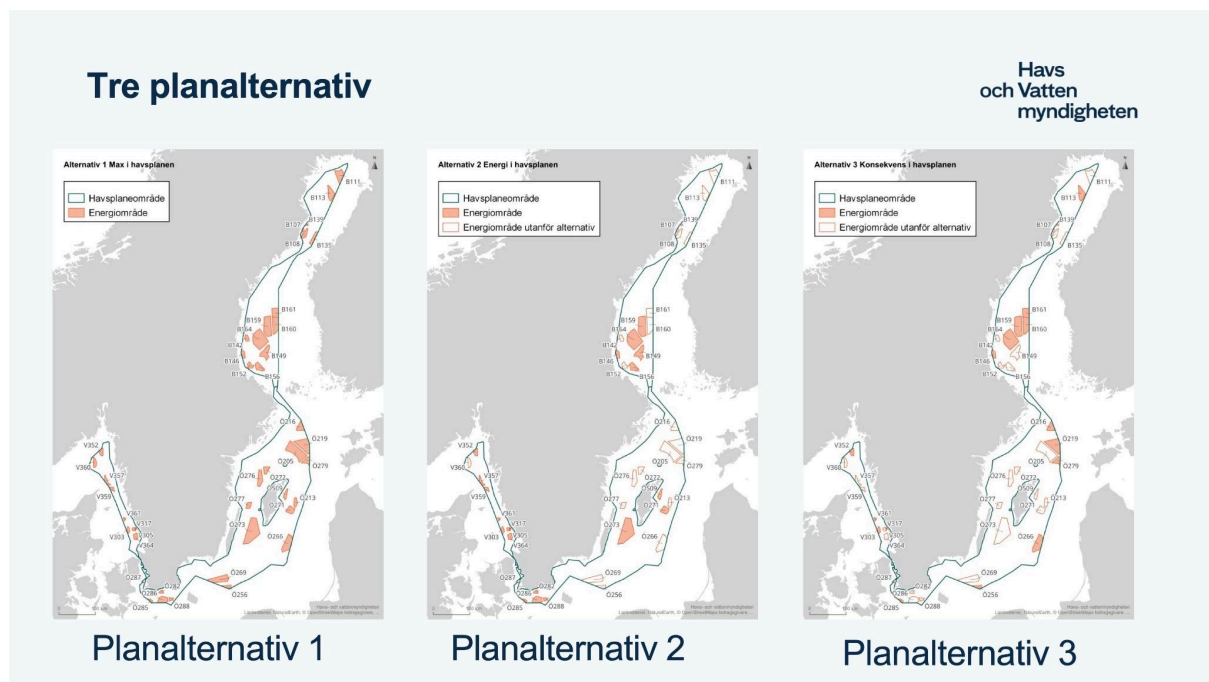
till: havochvatten@havochvatten.se

cc: kommun@morbylanga.se

kalmar@lansstyrelsen.se

Tack för att vi återigen får framföra våra synpunkter. Jag har suttit med på samrådsmöten både för samrådsförslaget och granskningsförslaget. Vid mötet 22 maj 2024 för bransch- och intresseorganisationer var det flera viktiga punkter som lyftes, som bör inkluderas i slutversionen av planen:

- erosionsproblematiken med mikroplast, nanoplast, PFAS och bisfenoler samt andra gifter
- visualiseringsbilder nattetid
- ljudet har andra egenskaper än dBA vilka sprids mycket långt över hav

Energiproduktion

En positiv utveckling är att färre områden nu är utpekade som lämpliga för energiproduktion. Det som saknas i planen är ett helhetsgrepp för energiproduktion. Vindkraft är bara en halv

lösning, den kan inte stå på egna ben. För att säkra elförsörjningen när vinden inte blåser behövs reglerkraft. Vattenkraften i norr är intecknad flera gånger om. Vid mer vindkraft behövs ny reglerkraft, där gasturbiner är den mest sannolika lösningen. Om man ändå måste bygga ny reglerkraft, varför gå omvägen via vindkraft?

Det må vara att uppdraget från Regeringen bara söker ett halvt svar, det vill säga var man kan placera vindkraft. Som myndighet har ni, tillsammans med Energimyndigheten, ett ansvar att påpeka att en lösning för reglerkraft måste gå hand i hand med en eventuell utbyggnad av vindkraft. Kabeldragning likaså, ni kan inte fränsäga er ansvaret med att varablarna ska ligga tar vi sen. Om uppdraget missat grundläggande pusselbitar är det ert ansvar att påpeka det i den slutliga planen.

Öland har två huvudnäringar: lantbruk och turism.

Lantbruk

Det är positivt att SMHI fått uppdraget¹ att undersöka den samlade effekten av vindkraftsindustrier i våra hav.

SMHIs oceanografiska forskare: "Vindkraftsparker till havs har en storskalig påverkan på havet" Havsströmmar, salthalt och temperatur – både vid havsytan och vid havsbotten – är några av de parametrar som påverkas av havsbaserad vindkraft. Dessutom påverkas havet långt utanför själva vindkraftsparken när vindkraftsverken är i drift. Det visar de första resultaten av en modellstudie som SMHIs oceanografiska forskare nu genomför på uppdrag av Havs- och Vattenmyndigheten. De slutgiltiga resultaten presenteras våren 2024 och kommer vara en del av underlagen till de svenska havsplanerna.

Att vädret på land påverkas av vindkraften till havs har bland annat Jyllandsposten rapporterat om i en längre intervju² med Professor Eigil Kaas, chefsmeteorolog på DMI Niels Bohr-institutet i Köpenhamn. Risken för torrare väder måste tas på allvar.

Mörbylångadalen är en av de bördigaste jordbruksmarkerna i Sverige. Med en årsnederbörd runt 400-500 millimeter vore en minskad nederbörd oerhört allvarlig. Att riskera slå undan benen för jordbruket är att spela roulette med vår livsmedelsförsörjning. Sverige är redan nu mindre än 50 procent självförsörjande på livsmedel.

Turism

Till Ölands södra udde vallfärdar cirka 250 tusen turister varje år. Det är vandrare, naturälskare, mörkerfotografer, astronomer, konstnärer och fågelskådare som dras till södra

¹

<https://www.smhi.se/forskning/forskningsnyheter/smhis-oceanografiska-forskare-vindkraftsparker-till-havs-har-en-storskalig-paverkan-pa-havet-1.202627>

²

<https://jyllandsposten.dk/indland/ECE13982477/store-vindmoelleparker-paa-havet-aendrer-vejret-ind-e-paa-land/>

Öland. Världsarvet södra Ölands odlingslandskap³ dominerar kommunen, och är ett av de största till ytan i Sverige. 14 av Mörbylånga kommuns 18 socknar ingår i världsarvet. Glesbefolkat, naturen i sin kala skönhet, en obruten siktlinje så långt ögat når, befriad från både ljud- och ljusföroreningar. Det flacka landskapet ger en milsvid utsikt. Strandskyddet är det mest restriktiva, 300 meter.

För en stadsbo kan det tyckas obetydligt med hinderbelysning som blinkar på natten, eller strukturer som rör sig i periferin. Men de som valt att bo och besöka Öland har valt bort staden. De vill ha det naturliga mörkret, den obrutna siktlinjen, de kvittrande fåglarna.

En videofilm⁴ från strandkanten i Albrunna visar hinderbelysningen från vindkraftverken i Ljungbyholm. Kvällstid är hinderbelysningen väl synlig från de 8 vindkraftverken i Ljungbyholm. De ligger mer än 4 mil bort, är 200 meter höga, med navet (och belysningen) på 125 meters höjd.

Ottenby fågelstation är destination nummer ett för fågelskådare. Ingenstans i Sverige – och på få andra platser i Europa – har så många fågelarter beskådats. Närmare bestämt har hela 397 olika fågelarter anträffats.⁵ De föreslagna områden för vindkraftsindustri ligger mitt i fåglarnas migrationsstråk.

Friluftslivet är oerhört viktigt för turismen och boende. Det är ingen slump att STF, Svenska Turistföreningen, valt Öland som en av signaturlederna⁶ i Sverige. Mörbylångaleden var också kronprinsessan Victorias självklara val som landskapsvandring.

Med vårt flacka landskap blir fladdrande vindkraftverk än mer påtagliga störningar. Visuellt förväntar sig ögat en stilla horisont. Det ojämna fladdret från vindkraftens vingar skapar en otakt i naturen. Det må vara ok i stadsmiljö, men inte i en bygd vars livsnerv är naturen i sin enkelhet.

Att äventyra besöksnäringen med vindkraftsindustri som granne kan få allvarliga konsekvenser för besöksnäringen och den lilla inflyttning vi har.

Naturligt mörker

För en stadsbo är det kanske inte hela världen om det börjar blinka tusen lampor i otakt vid horisonten, för oss är det otänkbart. Sidan [hinderbelysning.se](https://www.hinderbelysning.se)⁷ visar hur dramatisk effekten blir på landsbygden, med långt lägre verk än de som planeras till havs.

Vare sig man läser Mörbylånga kommuns översiktsplan eller frågar människor varför de väljer att bo eller besöka södra Öland går det en röd tråd genom svaren:

Lugnet, naturen, avsaknaden av ljus- och ljudföroreningar, den obrutna siktlinjen, tystnaden på Alvaret, det rika fågellivet, botaniska skatter, kulturhistoria som sträcker så långt tillbaka som vi vistats på denna plats. Vi har valt denna plats för den är unik.

³ <https://sodraoland.com/karta/>

⁴ <https://www.evadillner.com/politik/ett-axplock-om-vindkraft/>

⁵ <https://www.olangsbladet.se/oland/oland-i-topp-pa-lista-med-landets-basta-platser-for-fagelskadning/>

⁶ <https://www.svenskaturistforeningen.se/quider-tips/leder/signaturled-oland/>

⁷ <https://www.hinderbelysning.se/hinderbelysning/>

Hinderbelysning. I en vindkraftspark där vindkraftverkens totalhöjd är 150 meter eller högre ska de vindkraftverk som utgör parkens yttersta gräns markeras med högintensivt vitt, blinkande ljus, medan de inre vindkraftverken markeras med ett medelintensivt, rött fast ljus.⁸

Planerade höjder på havsvindkraft är till exempel 375 meter för Aurora 3 mil öster om Öland och 420 meter för Neptunus 5,6 mil söder om Öland. En enkel matematisk beräkning visar att båda industrianläggningarnas hinderbelysning blir synlig långt in på land. Över 5 mil för Aurora och mer än 6 mil för Neptunus.

Avsaknaden av ljus- och ljudföroreningar lyfts fram i översiktsplaner som önskvärda att bevara. Ljusföroreningar är motsatsen till det naturliga mörkret på Öland som lockar fotografer och astronomer. Under sommaren 2024 visade Borgholms slott utställningen *Den öländska natten*⁹ av astrofotograf Jörgen Tannerstedt. Storslagna stjärnhimlar fotade i det öländska landskapet. Det är avsaknaden av störande belysning som gör det möjligt att fånga stjärnhimlen, en magisk upplevelse som få nutidsmänniskor har i sin närhet.

Boken *Mörkermanifestet*¹⁰ fördjupar kunskapen om vikten av det naturliga mörkret:

”Ljus och mörker har styrt livet i miljarder år, med en uråldrig och taktfast rytm – ända tills glödlampan uppfanns. I dag dominerar gatlyktor och fasadbelysningar natten och på bebyggda platser blir det sällan helt mörkt. Det är en sällsynt upplevelse att se stjärnhimlen en molnfri natt.

Ljusföroreningar har seglat upp som ett av våra verkligt stora miljöproblem, om än obekant för de flesta. Flyttfåglarnas navigering störs, sköldpaddorna går vilse på väg till strandkanten och insekternas pollinering uteblir. Vårt behov av det naturliga mörkret och vikten av att låta den uråldriga rytmen ha sin gång – såväl för den biologiska mångfaldens skull som för människans väl och ve. Inte mindre än en tredjedel av alla ryggradsdjur och nästan två tredjedelar av alla ryggradslösa djur är nattlevande, och det är alltså efter att vi människor somnat på kvällen som det mesta av naturens verksamhet sker.”

Det är ingen tillfällighet att Grönhögens Astronomiska Förening¹¹ grundades på södra Öland. Med vårt naturliga nattmörker är vi den självklara platsen för astronomiska observationer. Ett projekt som kan ligga i framtiden är Sveriges första Dark Sky Park, berättar föreningen¹² och här lämpar sig sydöstra Öland synnerligen väl. Konceptet Dark Sky¹³ handlar dels om att skydda platser fria från ljusföroreningar och dels om att utbilda om belysning och naturligt mörker. En Dark Sky Park vore ännu ett plus för den typ av turism vi redan har.

Storskalig vindkraftsindustri är inte förenlig med Ölands unika naturvärden.

30 augusti 2024

Eva Dillner, Grönhögen

⁸ <https://group.vattenfall.com/se/var-verksamhet/vindprojekt/faq-vindkraft/vad-ar-hinderbelysning>

⁹ <https://www.olandsbladet.se/kultur/utstallning-pa-slottet-stjarnstoff-over-oland/>

¹⁰

<https://www.bokus.com/bok/9789127167483/morkermanifestet-om-artificiellt-ljus-och-hotet-mot-en-uraldrig-rytm/>

¹¹ <https://gaf.homeip.net/>

¹² <https://www.barometern.se/oland/himmelsskadarna-sorjer-och-vantar-pa-stjarnexplosionen/>

¹³ <https://darksky.org/>